

RYŚ HISTORYCZNY RUCHU ZAWODOWEGO CHEMIKÓW

Szanowni Państwo,

Dokumenty historyczne ruchu zawodowego chemików wskazują, że pierwsze organizacje związkowe rozpoczęły swoją działalność już w roku 1918r. na terenach południowej Polski.

Przedstawiając warunki w jakich związki zawodowe rozpoczynały swoją działalność w latach 1918 - 1919r. pragnę zwrócić uwagę na:

- * duże różnice płac równoległych gałęzi przemysłowych,
- * niezintegrowany jeszcze w jednolity system ekonomiczny i administracyjny organizm państwowy,
- * trzy o różnej wartości jednostki monetarne (w Małopolsce i Cieszyńskim - korona, w województwach centralnych - marka polska, w Wielkopolsce - marka niemiecka).

Na to nakładały się różnice w psychice społecznej, obyczajowości, tradycjach, postawach między robotnikami trzech byłych zaborów.

Przemysł chemiczny na ziemiach polskich należał w chwili odzyskania niepodległości do słabo rozwiniętych gałęzi produkcji. Przetwórstwo chemiczne obejmowało w zasadzie niewielkie zakłady nastawione głównie na zaspokojenie bezpośrednich potrzeb konsumpcyjnych ludności.

Początki ruchu zawodowego chemików w Polsce niepodległej skupione były w trzech działających związkach zawodowych tj.; Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego, Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Szklanego, Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Papierniczego. Związki te w latach trzydziestych połączyły się w jednolity związek zawodowy.

Z materiałów źródłowych wynika, że początek ogólnokrajowego ruchu zawodowego chemików przypada na **dzień 22 kwietnia 1919r.**

W tym dniu w Bielsku zwołano konferencję porozumiewawczą z udziałem 21 delegatów zakładów chemicznych z byłego Śląska cieszyńskiego i Galicji, Na konferencji, która trwała do 24 kwietnia 1919r. powołano Pierwszy Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Chemicznego i Pokrewnych w Polsce.

W uchwale z tej Konferencji postanowiono, że Związek Zawodowy będzie miał siedzibę w Trzebini.

Powstanie Związku Zawodowego Robotników Przemysłu Chemicznego i Pokrewnych w Polsce stało się faktem dokonany.

Natomiast pierwszy Zjazd Związku Zawodowego Robotników Hut Szklarskich odbył się w Warszawie w dniach 27 - 28 kwietnia 1919r.

Pierwszy Zjazd Związku Zawodowego Robotników Papierni odbył się w dniu 6 lipca 1919r. w Warszawie .

Historia naszego ruchu zawodowego zawiera w sobie okresy akcji i strajków zakreślonych na skalę krajową , ale znaleźć tam możemy także okresy obfitujące w porażki i walki wewnętrzne .

Jedną z najważniejszych spraw w tym czasie była konsolidacja robotników chemicznych w szeregach silnej organizacji, która podkreślana była na każdym Zjeździe ówczesnego Związku. Uważano, że warunkiem siły Związku jest przede wszystkim jego masowy charakter.

Lata 20 -dziesiąte to rozłam Związku i powstanie dwóch odłamów ; Krakowskiego i Czechowickiego.

Walka między obu Związkami dezorganizowała robotników przemysłu chemicznego, osłabiała ich zdolność do podejmowania walki z wygrywającymi te sprawy pracodawcami .

Włączenie do Związku Krakowskiego odłamu Czechowickiego nastąpiło w 1934r. kiedy w wyniku aresztowań wielu aktywistów Związku i w pewnym stopniu zdrady Czumy - sekretarza generalnego Chemików, który przeszedł na służbę związków faszystowskich, doprowadziło do upadku tego Związku. W dniu 1.10.1934r. powstał jeden Związek Zawodowy Robotników Przemysłu Chemicznego.

Lata 1921 - 1923 były dla ruchu związkowego chemików okresem sprawdzającym siłę ruchu w nowej sytuacji ekonomicznej i politycznej.

Ogólna sytuacja przemysłu w okresie międzywojennym nie był najlepsza :

- * wojna 1920r.,
- * brak ustabilizowanych podstaw państwa,
- * system reglamentacji artykułów powszechnej konsumpcji.

Mozemy przytoczyć wiele przykładów, demonstracji robotniczych nie tylko w obronie praw robotniczych, ale także z powodu poniżania godności robotników, a także niehumanitarnego traktowania ludzi pracy.

Przykładowo:

- * w Garbarni w Oświęcimiu wybuchł strajk za łajdackie odnoszenie się do robotników majstra niemieckiego,
- * w Mościcach doszło do akcji Związku i demonstracji przeciwko praktyce zwalniania robotników po kilku dniach choroby.

Także w Związku Robotników Przemysłu Szklanego solidarność związkowa i walka w obronie godności ludzkiej miała duże znaczenie.

Przykładem może tutaj być solidarność z zlokautowanymi pracownikami piotrkowskiej huty szkła „Kara”, którzy pozostawali bez pracy i środków do życia wiele tygodni.

By umożliwić zlokautowanym pracownikom przetrwanie a zarazem powstrzymać innych właścicieli hut od stosowania takich praktyk Zarząd Główny Związku Robotników Przemysłu Szklanego wezwał wszystkich swoich członków do opodatkowania się w wysokości jednodniowego zarobku na rzecz robotników „Kary”.

Lata 1920 - 1923r. były dla związków chemicznego i szklarskiego podobnie jak dla całego ruchu zawodowego latami walki w obronie płac i stopy życiowej robotników oraz bezpieczeństwa socjalnego,

Reasumując tamten okres działalności związkowej w Polsce międzywojennej, możemy z dumą stwierdzić, że Chemiccy wybijali się zawsze aktywną działalnością i solidarnością oraz dążeniem do tworzenia w ramach organizacji zawodowej jednolitego frontu związkowego.

Kolejnym etapem w działalności związku chemików były lata rządów „Sanacji”, kiedy po stronie Piłsudskiego stanął także lewicowy związek chemików. Aktyw związkowy organizował wiece i demonstracje, na których deklarowano poparcie dla walki z rządami prawicy.

Szybko jednak okazało się, że cele zamachu nie pokrywają się z istotnymi postulatami robotniczymi.

Spowodowało to w pierwszej fazie zwieszenie w lipcu 1926r. Związku Chemików w Komisji Centralnej Związków Zawodowych a we wrześniu tego roku wykluczenie go całkowicie.

Nastąpił okres rozdziwienki między Komisją Centralną Związków Zawodowych a Związkiem Robotników Przemysłu Chemicznego w wyniku czego 5 września 1926r. Komisja Centralna powołała nowy Związek w miejsce wykluczonego pod nazwą Centralny Związek Robotników Przemysłu Chemicznego w Rzeczypospolitej Polskiej . W latach 1929 - 1932r. Centralny Związek Robotników Przemysłu Chemicznego prowadził rozwiniętą działalność na odcinku ruchu zarobkowego, organizując obronę warunków materialnych robotników. Kryzys gospodarczy na przełomie lat 20 - 30 , nie ominął również Związku chemików , który borykał się z pogarszającą się sytuacją organizacyjną i finansową. Jedną z najbardziej dotkliwych skutków kryzysu była konieczność przerwania wydawania pisma związkowego „Robotnik - Chemik” , który przestał wychodzić w 1930r. i ukazał się dopiero po 9 letniej przerwie w 1939r.

Trudności jakie napotykał w okresie kryzysu ruch zawodowy chemików potęgowały szykany i represje władz sanacyjnych, co paraliżowało niejednokrotnie działalność oddziałów i całego Związku Chemików .

W takich warunkach bardzo ważnym dla ruchu zawodowego chemików stało się zjednoczenie wszystkich sił robotniczych .

Nie była jednak to sprawa łatwa.

Wzajemne uprzedzenia, nieufność, brak wiary w lojalność partnerstwa, krańcowość ocen i opinii stworzyło barierę trudną do pokonania.

16 sierpnia 1934r. Zarząd Główny Związku Robotników Przemysłu Chemicznego, wystosował list do Centralnego Związku Robotników Przemysłu Chemicznego z propozycją zjednoczenia związków chemicznych .

Ostatecznie konferencja połączeniowa odbyła się 18 września 1935r. w Warszawie.

W dziejach ruchu zawodowego chemików otworzył się nowy rozdział.

Od tej chwili, aż do czasów tragicznego września 1939r. będzie istniał jeden silny związek chemików .

Przed dziewięćdziesięciu laty deklaracja programowa naszego Związku głosiła konieczność walki o wolną, sprawiedliwą Polskę.

Trzeba było przejść przez dwadzieścia lat ciężkich walk z własną burżuazją i obcymi kapitalistami, przez tragiczny wrzesień 1939r., przez koszmarnie dni i noce okupacji hitlerowskiej, aby wejść w nowy okres działalności związkowej w Polsce .

Związkowcy Związku Zawodowego Chemików tak, jak w latach 1919 - 1939r. walczyli

z wyzyskiem kapitalistycznym, tak w latach 1939 - 1945r. włączali się we wszystkie formy walki z okupantem.

Drugi okres działalności to lata Polski Ludowej

Ruch zawodowy chemików w fabrykach i zakładach przemysłu chemicznego miał swoje odbicie już w pierwszych latach powojennych. Robotnicy zakładów przemysłu chemicznego, wśród których byli i nasi związkowcy, jako pierwsi zabezpieczali w zniszczonych obiektach pozostałe maszyny i urządzenia, podejmowali trud odbudowy. Zniszczenia wojenne w przemyśle chemicznym były ogromne.

Kompletną ruinę przedstawiały zakłady na ziemiach zachodnich i północnych -

- w Kędzierzynie i Blachowni Śląskiej, zakłady włókien sztucznych w jeleniej Górze i Szczecinie, włókien syntetycznych w Gorzowie, benzyny syntetycznej w Policach, zakłady „Rokita” w Brzegu Dolnym.

W przemysłach chemicznym, papierniczym, szklarskim i pokrewnych, których robotnicy należeli do związku chemików, pracę podjęło wielu aktywistów - organizatorów odbudowy Związku Chemików m.in. Adam Arasinowicz, Kazimierz Jankowski, Zygmunt Konar, Tadeusz Pawlak, Stanisław Ziętek i wielu innych.

Pierwszy powojenny Ogólnokrajowy Zjazd Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Chemicznego w Polsce obradował w Warszawie w dniach 22 - 23.07 1945r. gościnnie w sali Poczty Głównej. Najliczniej reprezentowane były okręgi śląski, warszawski, krakowski i łódzki.

Zjazd przyjął nową nazwę Związku - **Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Chemicznego w Polsce.**

Decyzją o podstawowym znaczeniu była uchwała wprowadzająca zasadę obowiązkowego tworzenia w każdym zakładzie chemicznym, papierniczym, czy szklarskim Rady Zakładowej.

Dotychczas takie Rady pracowały w zakładach zlokalizowanych na Śląsku i w województwie poznańskim.

Zjazd ten również określił podstawowe cele Związku wśród których na pierwszy plan wysunięto sprawy płacowe i system premiowania, konieczność opracowania i zawarcia umów zbiorowych ze szczególnym naciskiem preferowania w chemii premiowania zespołowego, a nie indywidualnego.

Zjazd ten również zajął się problematyką gospodarczą.

Na tym Zjeździe postanowiono również, że siedzibą Związku będą Katowice, a to ze względu na fakt, że na terenie Śląska i sąsiedniego województwa krakowskiego znajdowały się największe skupiska zakładów, których załogi zorganizowane były w Związku Chemików.

Do ważnych zadań, które zostały zrealizowane przy współudziale Związku było podpisanie i wprowadzenie w życie układów zbiorowych pracy dla pracowników przemysłów chemicznego, szklarskiego i papierniczego.

Jako pierwsze, zawarte 04.10.1946r. zostały układy pracy pomiędzy Zarządem Głównym ZZPPChem a Centralnym Zarządem Przemysłu Chemicznego w Gliwicach oraz Centralnym Zarządem Przemysłu Papierniczego w Łodzi.

Układ pracy dla zatrudnionych w przemyśle szklarskim zawarty został 24.10.1946r.

Szanowni Państwo,

Drugi Zjazd Związku obradował w dniach 17 - 19.01.1948r. w siedzibie Zarządu Głównego w Katowicach. Dokonał on podsumowania dorobku Związku za okres jaki minął od I Zjazdu w lipcu 1945r. oraz wytyczył jego dalsze zadania.

W dniach obrad II Zjazdu miało miejsce oświadczenie Przewodniczącego Francuskiej Partii Socjalistycznej Leona Blum, który usiłował kwestionować nasze granice zachodnie, żądając międzynarodowej kontroli nad Śląskiem, nazywając tę praszowiańską dzielnicę Polski częścią Niemiec.

Drugi Zjazd wyraził głębokie oburzenie na to oświadczenie francuskiego polityka, czemu dał wyraz w swojej rezolucji.

Akcentem międzynarodowej solidarności klasy robotniczej stała się rezolucja zjazdowa i konkretna pomoc materialna w wysokości 2.880.000 ówczesnych złotych dla walczącej Grecji.

Omawiając pierwsze lata powojenne w działalności Związku Chemików, możemy zauważyć, że główne cele i zadania Związku skierowane były na sprawy pracownicze charakterystyczne dla gospodarki socjalistycznej. Mamy tutaj między innymi:

- * współzawodnictwo pracy,
- * rozwiniętą działalność kulturalno - oświatową,
- * organizację wypoczynku całych niekiedy załóg zakładów pracy,
- * zrównoważenie zarobków w różnych gałęziach gospodarki,

- * ochrona warunków bhp,
- * uczestnictwo w realizację 3 - letniego planu odbudowy gospodarki narodowej.

Do wielkich zamierzeń w przemyśle chemicznym należały:

- * budowa fabryki związków azotowych w Kędzierzynie,
- * intensyfikacja produkcji zakładów chemicznych w Tarnowie i Chorzowie,
- * budowa nowych i rozbudowa fabryk produkujących podstawowe artykuły nieorganiczne, przede wszystkim kwasu siarkowego i sody,
- * budowa fabryki wielkiej syntezy w Oświęcimiu oraz podstawowego zakładu półproduktów organicznych w „Rokicie” w Brzegu Dolnym,
- * poważna rozbudowa przemysłu gumowego, zwłaszcza podjęcie produkcji opon samochodowych,
- * stworzenie mocnego państwowego przemysłu farmaceutycznego.

W latach 50 - tych Związek jako naczelne zadanie postawił przed wszystkimi ogniwami i każdym członkiem - szeroką mobilizację załóg wokół realizacji trudnych zadań produkcyjnych. Dla przemysłu chemicznego, papierniczego , szklarskiego były to lata rozwoju i rozbudowy.

Wielkim osiągnięciem roku 1951r. było :

- * uruchomienie fabryki w Wizowie, która podjęła produkcję kwasu siarkowego ,
- * uruchomienie zakładu włókien poliamidowych w Gorzowie,
- * rozbudowa kombinatu chemicznego w Oświęcimiu,
- * zakłady chemiczne „Rokita „ w Brzegu Dolnym ,
- * fabryka sody w Mątwach,
- * zakłady farmaceutyczne w Tarchominie,
- * Zakłady Przemysłu Azotowego w Kędzierzynie.

W drugiej połowie lat 50 -tych Zarząd Główny Chemików powrócił do sprawy układów zbiorowych pracy dla pracowników przemysłów chemicznego, papierniczego, szklarskiego.

Dotychczas obowiązujące mocno się zdezaktualizowały. Nowe , które podpisano w 1957r. poważnie rozszerzały przywileje robotników i pracowników umysłowych zakładów przemysłów chemicznego, papierniczego , szklarskiego.

Ciekawostką było wprowadzenie zapisu do układów, że „zakład przyjmuje i zwalnia pracowników po uprzednim uzgodnieniu na piśmie z radą zakładową .”

Dużą rolę Związek Chemików odgrywał również w sprawach dotyczących wypoczynku, kultury i sportu. Wspólnie z zarządami okręgowymi i radami zakładowymi prowadzona była kontrola ośrodków wypoczynkowych, organizowane wczasy robotnicze dla całych rodzin ,dzieci , imprezy kulturalne sportowe. Zadania jakie stały przed Związkiem Chemików w okresie Polski Ludowej charakterystyczne były dla gospodarki socjalistycznej .

Pod koniec lat siedemdziesiątych w Polsce wzrastało niezadowolenie z rządów partii i sytuacji społeczeństwa , co prowadziło do wystąpień robotników, strajków, manifestacji. Tego typu zdarzenia miały miejsce już wcześniej.

W 1956r.doszło do powszechnie odbywających się wieców i do masowych wystąpień w Poznaniu. Najbardziej czynne były załogi robotnicze i młodzież . Wydarzenia z czerwca i października 1956r. częściowo spowodowały zmiany systemu polityczno - ekonomicznego w ówczesnej Polsce (zrezygnowano m.in. z kolektywizacji wsi), ale nie dało to oczekiwanych rezultatów . W marcu 1968r. doszło do brutalnego stłumienia i wykorzystania ruchu studenckiego w walce o władze w PZPR połączone z kampanią antysemitką i antyinteligencją .

Po kryzysie politycznym w grudniu 1970r. i grudniowym buncie robotników na Wybrzeżu władzę przejęła ekipa Edwarda Gierka, ale przyjęta koncepcja tzw. strategii przyspieszonego rozwoju społeczno - gospodarczego doprowadziła w efekcie do załamania gospodarki i ogromnego zadłużenia zagranicznego .

Wydarzeniom tym towarzyszyły strajki i manifestacje robotników w czerwcu 1976r., powstała niezależna opozycja demokratyczna. Gwałtowne zaostrzenie się kryzysu gospodarczego przyspieszyło wybuch w lipcu i sierpniu masowych strajków w całym kraju .

Wydarzenia lat 1980 - 1982r. zmieniły całkowicie obraz Polski i to zarówno w dziedzinie ekonomicznej jak i społecznej.

Strajki i wystąpienia robotników z zaangażowaniem intelektualnych środowisk tzw. „sierpień 1980r.” doprowadziły do ogłoszenia stanu wojennego w Polsce i zawieszenia działalności związków zawodowych co formalnie spowodowało, że związki zawodowe w Polsce przestały działać.

Powołano Komisje Likwidacyjne , które miały się zająć podziałem majątku po byłych Związkach Zawodowych. Także w branży chemicznej taka Komisja funkcjonowała a jej zadaniem było dokonanie podziału majątku po Zarządzie Głównym Chemików .

W przemyśle chemicznym nie działała żadna ponadzakładowa struktura związkowa przez okres blisko dwóch lat.

Dopiero w październiku 1982r. Sejm uchwalił ustawę o związkach zawodowych , która dała podstawę prawną do tworzenia się organizacji związkowych.

Życie nie lubi pustki. Odczuwały ją załogi w zakładach pracy . Dlatego krótko po uchwaleniu ustawy o związkach zawodowych , gdy władze państwa pracowały nad statusem prawnym ruchu zawodowego , samorzutnie, zgodnie z dążeniami robotników i interesami państwa zaczęły się kształtować nowe związki zawodowe.

Okres od stanu wojennego do 1989r. , tj. roku „okrągłego stołu” był okresem, kiedy w zakładach pracy działały tylko jedne związki zawodowe tak zwane branżowe.

W branży chemicznej, niemal równocześnie z organizowaniem się związków zawodowych w zakładach pracy, wyłaniał się postulat wielu związkowców o potrzebie odtworzenia ponadzakładowej struktury związkowej.

Na początku 1983r. a dokładnie 19.04. z inicjatywy Zarządów Zakładowych Organizacji Związkowych Zakładów Chemicznych „Oświęcim „ i Zakładów Azotowych Chorzów odbyło się w Katowicach spotkanie przedstawicieli 52 zakładów chemicznych, ceramicznych, hut szkła i zakładów papierniczych.

9.08.1983r. w Katowicach przyjęto termin zebrania Grupy Założycielskiej , które wyznaczono na dzień 30.08.1983r. w Katowicach.

30.08.1983r. w Katowicach uczestniczyło 172 delegatów, którzy podjęli postanowienie o utworzeniu Federacji Związków Zawodowych Przemysłu Chemicznego, uchwalono Statut Federacji i wybrano 31 - osobowy Komitet Założycielski.

Przewodniczącym został Kolega Stefan Wojtaszyk .

Zobowiązano Prezydium do sfinalizowania rejestracji Federacji.

Rada Państwa w dniu 6.10.1983r. wyraziła zgodę na rozpoczęcie działalności, a w dniu 25.10.1983r. Sąd Wojewódzki w Warszawie Wydział Cywilny dokonał rejestracji Federacji Związków Zawodowych Przemysłu Chemicznego.

Szanowni Państwo,

W dniach 28 - 29 listopada 1983r. w Pionkach , w Zakładach Tworzyw Sztucznych „Pronit” odbyło się Pierwsze Zgromadzenie Związków, będące zamknięciem okresu tworzenia Federacji.

Federacja w pierwszych latach po reaktywowaniu działalności związkowej w Polsce, skupiała 250 organizacji zakładowych, w których zrzeszonych było 135 tysięcy czynnych zawodowo członków.

Najlicniejszą organizacją zakładową w Federacji był Związek Zawodowy Pracowników Zakładów Azotowych Chorzów oraz Związek Zawodowy Pracowników Huty Szkła „Hortensja” i Zakładów Tworzyw Sztucznych „Pronit” w Pionkach.

Przez wszystkie te lata Federacja swym działaniem udowodniła, że potrzeba istnienia takiej struktury jest duża .

Aktualnie jesteśmy członkiem OPZZ , EMCF i EKZZ.

U podstaw ruchu zawodowego chemików leży niezależność i samorządność zrzeszonych w nim związków zawodowych.

Niezależnie od trudności na jakie napotykamy działacze nasi w większości uznają , że nie ulica ale dialog jest podstawą rozwiązywania problemów naszej branży na forum zakładowym i ponadzakładowym.

Federacja prowadzi dialog społeczny z pracodawcami na szczeblu krajowym jak i europejskim.

Dialog społeczny na szczeblu krajowym Federacja prowadzi z pracodawcami w branży chemicznej i szklarskiej.

Dialog społeczny na szczeblu europejskim prowadzony jest z pracodawcami w branży chemicznej w ramach członkostwa w EMCEF.

Europejski Dialog Społeczny dla Przemysłu Chemicznego oficjalnie został zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 14.12.2004r.

Szanowni Państwo,

W tym miejscu pragnę przypomnieć nazwiska działaczy związkowych , którzy pełnili funkcje Przewodniczących w okresie 90 - lecia ruchu zawodowego chemików :

1. Kolega Frost 1919 - 1920
2. Józef Jarek 1920 - 1939
3. Wiktor Drózd 1945 - 1950
4. Herbert Dropella 1950 - 1955
5. Emil Przyczynek 1957 -1963
6. Tadeusz Tomosz 1963 -1966
7. Tadeusz Pawlak 1966 - 1978
8. Andrzej Lis 1978 - do stanu wojennego
9. Stefan Wojtaszyk 1983 - 1989
10. †Mieczysław Jaworski 1990- 1992
11. Józef Woźny 1992 - nadal

Z analizy historii naszego ruchu związkowego chemików wynika, że jest potrzeba bycia razem ; jak nigdy przedtem jest potrzeba integracji zakładowych organizacji związkowych w ruchu branżowym w jednolitym związku zawodowym .

Dziś jak przed laty wracamy do walki związkowej - hasło „chcemy pracy i godnej płacy” jest znów aktualne .

Kończąc ten krótki rys historyczny, pragnę byłym i aktualnym działaczom ruchu zawodowego chemików i wszystkim członkom naszej Federacji , ich rodzinom, pracownikom Biura Federacji, Sanatorium „Chemik”, pracodawcom złożyć serdeczne życzenia pomyślności i nadziei na spokojniejsze i pewniejsze jutro.

Józef Woźny